

بخش اول

فصل اول

« اقتصاد چیست؟ »

چرا علم اقتصاد را می آموزیم؟

- اهداف و مأموریت های انسان به عنوان جانشین خدا روی زمین عبارت است از:
  - ۱- آبادانی زمین
  - ۲- رفع نیازهای خود، خانواده و دیگران
- در یک تصویر ساده از حیات انسان با دو مفهوم روبه رو می شویم:
  - ۱- نیازهای انسان
  - ۲- منابع و امکانات
- دانش اقتصاد کمک می کند تا انسان بهترین انتخاب را در استفاده از منابع و امکانات داشته باشد.
- اقتصاد به سوالاتی چون ، چه چیزی را با چه روشی توسط چه کسی برای چه کسی در چه زمانی و به چه مقداری تولید یا مصرف کنیم پاسخ می دهد .

نیازهای انسان

- محرک انسان برای فعالیت و تلاش نیازهای او می باشد.
- انسان بعد از رفع نیاز احساس رضایت می کند اما احساس بی نیازی به او دست نمی دهد چون انسان موجودی کمال جو می باشد.

• انواع نیاز انسان عبارتند از:

- ۱- نیازهای مادی و اولیه : نیازهایی که انسان برای زنده ماندن به آنها نیاز دارد. (خوراک، پوشاک، مسکن، امنیت و ...)
- ۲- نیازهای غیرمادی و ثانویه : نیازهایی که انسان را به کمال می رساند . (نیازهای عاطفی، علمی، فرهنگی، دینی و ...)

• پیامد توقف انسان در نیازهای مادی و حیوانی عبارتند از:

- ۱- تبدیل کمال جویی به سیری ناپذیری (مانند کسی که می خواهد تشنگی خود را با آب دریا برطرف کند).
- ۲- خلق نیازهای کاذب

@2080jr

www.2080.ir

info@2080.ir

- پیامد پیگیری نیازهای کاذب و زیاده روی در رفع نیازهای مادی توقف و انحطاط انسان می باشد.

منابع و امکانات

- نکات مهم در مورد منابع و امکانات عبارتند از:

- ۱- منابع و امکانات محدودند.
- ۲- منابع و امکانات قابلیت مصرف متعدد دارند.

- علت محدودیت منابع و امکانات عبارتند از:

- ۱- ناشناخته بودن ذخایز و منابع و امکانات
- ۲- محدودیت دانش فنی بشر
- ۳- عدم استفاده ی صحیح گذشتگان از منابع و امکانات

- علت حفظ و صیانت از منابع و امکانات و رعایت عدالت بین نسلی این است که :

یکی از دلایل محدودیت منابع و امکانات استفاده ناصحیح گذشتگان از منابع و امکانات می باشد.

- مفهوم کمیابی : اقتصاددانان از محدودیت منابع و امکانات و قابلیت استفاده متعدد آنها با عنوان کمیابی یاد می کنند.

مسئله اقتصادی

- موضوع علم اقتصاد عبارت است از : انتخاب

- موضوع علم اقتصاد انتخاب است زیرا :

- ۱- نیازهای انسان نامحدودند.
- ۲- منابع و امکانات محدودند و قابلیت مصرف متعدد دارند .
- ۳- پس انسان باید با انتخاب بهترین روش و بهترین مکان استفاده از منابع و امکانات ، بیشترین منافع را برای خود و جامعه تأمین نماید.

www.2080.ir

www.2080.ir

info@2080.ir

- بهترین استفاده از منابع و امکانات عبارت است از:
  - ۱- بیشترین منافع را به همراه داشته باشد.
  - ۲- بالاترین رفاه را به همراه داشته باشد.

مسئله انتخاب

- فطرت و سرشت انسان بگونه ای است که در هر انتخابی به دنبال بیشترین منافع و کمترین ضرر است.
- انسان گاهی ممکن است در تشخیص دقیق منافع و هزینه ها اشتباه کند اما در روش انتخاب هیچگاه اشتباه نمی کند.
- ویژگی انسان هایی که عقلانیت محدود دارند عبارت از:
  - ۱- منافع خود را در منافع مادی و حیوانی خلاصه می کنند.
  - ۲- نگاه کوتاه مدت دارند.
  - ۳- گاهی در تعیین فهرست و میزان کامل هزینه ها و ضررها اشتباه می کنند.

هزینه فرصت

- معنی جمله « افراد و جوامع با هرانتهایی بده-بستان می کنند» یعنی: افراد و جوامع با انتخاب هر چیزی، چیزهای دیگر را از دست میدهند.
- معنی هزینه فرصت: هزینه فرصت بیانگر انتخاب و منافی است که آن را با انتخاب دیگر از دست داده ایم.

تعریف علم اقتصاد

- علم اقتصاد: علمی است که انتخاب های بشر را به صورت رابطه ای بین منابع و امکانات محدود که قابلیت مصرف متعدد دارند را با نیازهای نامحدود انسان مطالعه می کند و با ارائه بهترین انتخاب رفتار فردی و جمعی را مدیریت مینماید.
- هدف علم اقتصاد: راهنمایی انسان در انتخاب بهترین روش استفاده از منابع و امکانات است.

- علم اقتصاد خود را موظف به مطالعه تغییر اطلاعات، انگیزه ها و توزیع برابر و نابرابر فرصت ها و... می داند زیرا: تمام این موارد در انتخاب های انسان تأثیر دارد.

علم اقتصاد درباره چه موضوعاتی بحث می کنند؟

- موضوع علم شیمی: مواد و تأثیر آن ها بر یکدیگر بررسی می کند .
- موضوع علم زیست شناسی: وضعیت گونه های مختلف جانداران را مطالعه می کند .
- موضوع علم اقتصاد: تولید، مصرف، تجارت، قیمت و... باروش علمی مطالعه می کند.
- نحوه شکل گیری اندیشه اقتصادی: اندیشه اقتصادی حاصل تلاش انسان ها، سازمان ها و... در انتخاب بهترین روش استفاده از منابع و امکانات است.
- نحوه شکل گیری علم اقتصاد: با پیشرفت تمدن بشری اندیشه اقتصادی تکامل یافته و علم اقتصاد پدید آمد.
- سوالات و دغدغه های مطرح شده برای اقتصاددانان عبارتند از:
  - ۱- چگونه تولیدکنندگان درباره تولید و میزان هر کالا تصمیم می گیرند.
  - ۲- چرا در برخی کشورها تولید زیاد و در برخی تولید کم است و...
- دغدغه ها و سوالات اقتصاددانان علاوه بر بعد اقتصادی دارای ابعاد حقوقی، سیاسی، اجتماعی و روانشناختی و... نیز هستند.

اهمیت علم اقتصاد

- امروزه علم اقتصاد در بین علوم مختلف جایگاه والایی دارد و در معتبرترین دانشگاه ها به عنوان یک رشته مهم مورد توجه است.
- علم اقتصاد امروزه جزء انتخاب های دانش آموزان نخبه برای ورود به دانشگاه است زیرا:
  - ۱- این رشته عمق علمی بالایی دارد.
  - ۲- این رشته از بازار کار خوبی برخوردار است.
- علت بازار کار خوب رشته اقتصاد این است که : سازمان ها و شرکت ها و... به خدمات و مطالعات اقتصاددانان نیاز دارند .

- فور مقالات علمی اقتصادی نشانه این است که: در جهان امروز اهمیت علم اقتصاد و متخصصان این رشته روز به روز بیشتر مورد توجه قرار میگیرد.

اقتصاد و آموزه های اسلامی

- ویژگی های دین اسلام عبارتند از:
  - ۱- اسلام دینی کامل است که دنیا و آخرت را با هم در نظر می گیرد و در پی سعادت واقعی و کامل انسانهاست.
  - ۲- تلاش می کند انسان دل به دنیا و مادیات نبندد.
  - ۳- بی اعتنایی به مسائل اقتصادی را قبول ندارد و به دست آوردن آخرت را درگروی از دست دادن دنیا نمی بیند.
  - ۴- عبادت را صرفا به رابطه فرد با خدا محدود نمی کند و به همه ارتباطات افراد از جمله روابط اقتصادی رنگ عبادت می زند.
  - ۵- دسترس نبودن معاش را خطری برای اعتقادات انسان می داند .
  - ۶- تلاش انسان برای رفع فقر و رسیدن به توانگری را پسندیده و فردی را که برای ارتقا سطح زندگی خانواده و هموعانش می کوشد را مانند کسی می داند که در راه خدا جهاد می کند.
  - ۷- اقتصاد را درزندگی مهم می داند اما عقل انسان را برای موفقیت و رسیدن به هدف به تنهایی کافی نمی داند .

- دلیل فرستادن پیامبران و فلسفه ارائه دین این است که :

اسلام عقل انسان را به تنهایی برای رسیدن به هدف ، موفقیت و سعادت کافی نمیداند بنابراین با ارائه دین و فرستادن پیامبران و درنظر گرفتن سعادت و نیازهای بشر، روش ها و قوانینی را معرفی میکند تا انسان ها با کمترین هزینه به پیشرفت و سعادت برسند.

- تأکید قرآن برای رفع مشکلات انسان عمل به آموزه های الهی است.

- سرلوحه برنامه پیامبران عبارتند از:

- ۱- مبارزه باظالمان
- ۲- مبارزه بااستعمارگران
- ۳- مبارزه باسوء استفاده کنندگان از انسان در عرصه اقتصادی.

- وظیفه پیامبران عبارتند از:

- ۱- تلاش برای رفع محرومیت ها

۲- تلاش برای برخورداری از فرصت ها

۳- تلاش برای حفظ کرامت انسانی

- علت تأکید اسلام بر اخلاق و احکام اقتصادی این است که :
اخلاق و احکام اقتصادی را چراغ راه و تکمیل کننده فرآیندی می داند عقلانیت اقتصادی برای رسیدن به اهداف خود به آن نیازمند است.

- علت توجه دین اسلام به اقتصاد عبارتند از:

- ۱- اهمیت روزافزون مسائل اقتصادی در زندگی اجتماعی انسان.
- ۲- تأثیر عوامل اقتصادی بر جنبه های (اجتماعی، سیاسی، فرهنگی) زندگی فرد، خانواده و جامعه.

- مشکلات کشوری که وضعیت اقتصادی نابسامانی دارد عبارتند از:

- ۱- بسیار آسیب پذیری شوند
- ۲- از نظر اجتماعی و سیاسی دچار بحران های گسترده می شود.
- ۳- نمی تواند باتکیه بر فرهنگ ملی خود مسیر آینده خویش را تعیین کند.
- ۴- به شدت تحت تأثیر اقتصادهای مهاجم قرار میگیرد .

- مهم ترین ابزار هویت سیاسی و فرهنگی جامعه اسلامی عبارت است از: رشد و پیشرفت اقتصادی

چند مفهوم اولیه

- محصولات به طور کلی به دودسته کالا و خدمات تقسیم می شوند.
- کالا: شیئی با ارزش اقتصادی و بازاری است که برای تأمین نیاز یا خواسته ای تولید می شود و انسان ها برای به دست آوردن آن ها باید به تولیدکنندگان و عرضه کنندگان پول بپردازند. (پارچه و میوه و...)
- خدمات: آنچه انسان در مقابل پول خریداری می کند و به وسیله آن نیازش را برطرف می کند و غیر ملموس و غیر فیزیکی است. (خدمات معلمان، پزشکان و...)
- انواع کالا عبارتند از:
  - ۱- کالاهای مصرفی: کالایی که توسط مصرف کننده نهایی خریداری شده و به مصرف می رسد. مانند گوجه فرنگی که خانوارها استفاده می کنند.
  - ۲- کالای واسطه ای: کالایی که توسط تولیدکننده برای ادامه فرآیند تولید و تبدیل آن به کالای دیگر استفاده می شود. مانند گوجه فرنگی که کارخانه ها برای تهیه رب گوجه خریداری می کنند.
- کالاها و خدمات واسطه ای هر چند خروجی یک کارخانه یا بنگاه تولیدی هستند اما توسط مصرف کننده نهایی خریداری نمی شوند بلکه به عنوان ورودی یک کارخانه یا بنگاه اقتصادی جهت تبدیل به کالای دیگر مورد استفاده قرار می گیرند.
- ۳- کالای بادوام: کالاهایی که خودشان مصرف نمی شوند بلکه خدمات آن ها در طول زمان مورد مصرف قرار میگیرند. مانند اتومبیل شخصی و یخچال در منزل
- ۴- کالای بی دوام: کالاهای مصرفی که معمولاً دارای یک یا چند مورد مصرف می باشند. مانند ماءالشعیر، نمک و...
- ۵- کالای سرمایه ای: کالای بادوامی که در فرآیند تولید به وسیله ی بنگاه های تولیدی بکار گرفته می شود. مانند یخچال سوپرمارکت و تاکسی
- ۶- کالای ضروری: کالاهایی که برای تأمین نیازهای اولیه مصرف می شود و تغییرات زیاد قیمت این نوع کالاها میزان مصرف آن ها را توسط مصرف کنندگان تغییر نمی دهد. مانند نمک و دارو
- ۷- کالای تجملی: کالاهایی که برای تأمین نیازهای کم اهمیت تر به کار برده می شود و تغییرات جزئی قیمت این نوع کالاها میزان مصرف آنها را توسط مصرف کنندگان تغییر می دهد. مانند لوستر و فرش ابریشم
- ضروری یا تجملی بودن کالا مفهومی اقتصادی است و از فردی به فرد دیگر و جامعه ای به جامعه دیگر و زمانی به زمان دیگر متفاوت خواهد بود.

- مصرف کننده میزان اهمیت کالا را با حساسیت خود نسبت به قیمت نشان می دهد .

بازیگران و فعالان عرصه اقتصاد

- بازیگران و فعالان عرصه اقتصاد به طور کلی به سه دسته تقسیم می شوند:
  - ۱- بازیگران خرد
  - ۲- بازیگران کلان
  - ۳- بازیگران بین الملل
- **بازیگران خرد:** فعالانی که در تولید، مصرف و مبادله محصولات با یکدیگر نقش ایفا میکنند.
مثال: افراد، خانوارها، شرکت ها و خیریه ها و...
- **بازیگران کلان:** به دولت که برای ایجاد نظم و انضباط و نظارت بر عملکرد اقتصادی یا تأمین نیازهای عمومی فعالیت می کنند اطلاق می شود.
- **بازیگران بین الملل:** به سازمان های اقتصادی بین المللی و جهانی و منطقه ای اطلاق می شود.
- **دلیل نیاز به بازیگران بین الملل عبارت است از:**
  - ۱- رونق گرفتن روابط اقتصادی بین کشورها
  - ۲- حفظ حقوق طرف های درگیر در تجارت جهانی
- **برای اقتصاددانان مهم است که در عرصه داخلی و خارجی:**
  - ۱- توانایی بازیگران و فعالان عرصه اقتصاد به خوبی رشد کرده باشد.
  - ۲- تقسیم کار درست و همکاری بین فعالان عرصه اقتصاد شکل گرفته باشد به طوری که فعالیت یکدیگر را خنثی نکنند و مانند یک گروه موفق عمل نمایند.

نمونه سوالات بخش ۱ فصل اول (اقتصاد چیست؟)

- ۱- اهداف و مأموریت های انسان بر روی زمین چیست؟
- ۲- دانش اقتصاد چه کمکی به انسان می کند؟
- ۳- انسان ها نیازهای خود را از چه طریق رفع می کنند؟
- ۴- محرک انسان برای فعالیت و تلاش چیست؟
- ۵- نیازهای انسان به دو دسته تقسیم می شوند آنها را نام برده توضیح دهید.
- ۶- کدام دسته از نیازها باعث رسیدن انسان به کمال خود می شود.
- ۷- علت شکل گیری نیازهای جدید در انسان چیست؟
- ۸- پیامد توقف انسان در رفع نیازهای مادی و حیوانی چیست ؟
- ۹- پیامد پیگیری نیازهای کاذب و زیاده روی در رفع نیازهای مادی را بنویسید.
- ۱۰- در مورد منابع و امکانات موجود در طبیعت دو نکته قابل ذکر است آنها را بنویسید.
- ۱۱- منظور از «محدودیت منابع و امکانات موجود در طبیعت» چیست با ذکر مثال توضیح دهید.
- ۱۲- منظور از «قابلیت مصرف متعدد منابع و امکانات موجود در طبیعت» چیست با ذکر مثال توضیح دهید .
- ۱۳- مفهوم کمیابی را توضیح دهید .
- ۱۴- مهمترین مسئله زندگی و موضوع اصلی علم اقتصاد چیست چرا ؟ یا (چرا افراد باید در میان خواسته های خود دست به انتخاب بزنند؟)
- ۱۵- بهترین استفاده از منابع و امکانات کدام است؟
- ۱۶- فطرت انسان در مورد انتخاب چگونه است ؟
- ۱۷- ویژگی انسان هایی که دارای عقلانیت محدود هستند را بنویسید.
- ۱۸- هزینه فرصت را با ذکر مثال توضیح دهید .
- ۱۹- هزینه فرصت چگونه در تصمیم گیری درست به ما کمک می کند ؟
- ۲۰- علم اقتصاد را تعریف کنید .

- ۲۱- هدف علم اقتصاد چیست .
- ۲۲- چند موضوع علم اقتصاد را نام ببرید.
- ۲۳- موضوع مورد مطالعه علم شیمی و زیست شناسی را بنویسید.
- ۲۴- نحوه شکل گیری اندیشه اقتصادی را توضیح دهید .
- ۲۵- نحوه شکل گیری علم اقتصاد را بنویسید.
- ۲۶- سه مورد از سوالات و دغدغه های مطرح شده برای اقتصاددانان را ذکر کنید.
- ۲۷- آیا موضوعات و مسائل مورد مطالعه اقتصاددانان فقط دارای بعد اقتصادی هستند ؟
- ۲۸- چرا علم اقتصاد جز انتخاب اول دانش آموزان نخبه است ؟
- ۲۹- چرا رشته اقتصاد بازار کار خوبی دارد؟
- ۳۰- امروز وفور مقالات علمی در زمینه اقتصاد نشان دهنده چیست ؟
- ۳۱- چهار ویژگی دین اسلام را بنویسید.
- ۳۲- دلیل فرستادن پیامبران و فلسفه ارائه دین چیست ؟
- ۳۳- قرآن چه چیز را عامل رفع همه مشکلات انسان می داند؟
- ۳۴- ویژگی مهم دین اسلام چیست ؟
- ۳۵- اسلام چه چیز را خطری برای اعتقادات انسان می داند ؟
- ۳۶- خداوند تلاش چه کسی را همانند جهاد در راه خدا می داند؟
- ۳۷- پیامبران چه چیز را سرلوحه برنامه های خود قرار داده اند؟
- ۳۸- پیامبران چه چیز را وظیفه خود می دانند ؟
- ۳۹- آنچه اسلام در قالب تاکید بر اخلاق و احکام اقتصادی ارائه کرده است برای چیست؟
- ۴۰- علت توجه اسلام به اقتصاد را بنویسید.

- ۴۱- مشکلات کشوری که وضعیت اقتصادی آنها نا به سامان است را بنویسید . یا (بین وضعیت اقتصادی و استقلال فرهنگی - سیاسی جامعه چه ارتباطی وجود دارد .)
- ۴۲- مهمترین ابزار حفظ هویت سیاسی و فرهنگی جامعه اسلامی را چیست ؟
- ۴۳- کالا را تعریف کنید و برای آن مثال بزنید.
- ۴۴- خدمات را تعریف کرد برای آن مثال بزنید.
- ۴۵- تفاوت کالا با خدمات را بنویسید .
- ۴۶- کالای مصرفی و کالای واسطه ای را تعریف کنید.
- ۴۷- تفاوت کالای مصرفی و کالای واسطه ای را بنویسید .
- ۴۸- آن چه به عنوان خروجی یک کارخانه و ورودی کارخانه دیگر مورد استفاده قرار می گیرد ..... نامیده می شود.
- ۴۹- کالای بادوام را تعریف کنید و برای آن مثال بزنید .
- ۵۰- منظور از کالای سرمایه ای چیست مثال بزنید
- ۵۱- کالای ضروری را تعریف کنید.
- ۵۲- منظور از کالای تجملی چیست مصرفی و کالای واسطه ای را
- ۵۳- کالای ضروری و تجملی را با یکدیگر مقایسه کنید.
- ۵۴- آیا ضروری یا تجملی بودن کالا مفهومی مطلق است ؟
- ۵۵- مصرف کننده میزان اهمیت کالا را با حساسیت خود نسبت به ..... نشان می دهد .
- ۵۶- بازیگران و فعالان عرصه اقتصاد را نام ببرید.
- ۵۷- منظور از بازیگران خرد در عرصه ی اقتصاد چه کسانی هستند.
- ۵۸- منظور از بازیگران کلان در عرصه اقتصاد چه کسانی هستند.
- ۵۹- دلیل نیاز به وجود سازمان های اقتصادی بین المللی و منطقه ای را بنویسید .
- ۶۰- در عرصه داخلی و خارجی چه مسائلی برای اقتصاددانان مهم است ؟